

Linna Marjukka

Tunnetaitojen merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajakoulutus
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Tunnetaitojen merkitys lapsen kasvuun ja kehitykseen (Marjukka Linna)

Kandidaatin tutkielma, 28 sivua

Huhtikuu 2021

Kandidaatin tutkielmassani tutkin tunnetaitojen merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tutkielmassa syvennyn siihen, mitä tunnetaidot ovat ja mikä on niiden merkitys kouluympäristössä. Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen merkitystä korostetaan kasvatusalalla jatkuvasti enemmän. Tutkimusten mukaan sosioemotionaalaisella oppimisella on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia pitkälle yksilön elämään aina varhaiskasvatuksesta työelämään. Tunnetaidot ja sosiaaliset taidot sekä itsetunnon tukeminen ovat yksilön ja yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta tärkeitä.

Suomalaisessa tutkimuksessa on kiinnitetty paljon huomiota itsetuntoon tutkimusaiheena ja varhaiskasvatus on hyvin edustettuna tutkimuksissa. Olisi tarpeellista tutkia myös peruskouluikäisiä lapsia ja nuoria. Laajempi perehtyneisyys muihinkin tunnekasvatuksen osa-alueisiin olisi toivottavaa, niiden ollessa jo pääosassa ulkomaisessa tutkimuksessa. Erityisesti amerikkalainen The Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL) on tehnyt paljon mielenkiintoista ja tuoretta tutkimusta sosioemotionaalaisesta oppimisesta monesta eri näkökulmasta.

Nykyiseen opetussuunnitelmaan (2016) on nostettu tunnetaitojen opetus, mutta systemaattinen toteutus saattaa jäädä monelta opettajalta ja koululta vajaaksi. Tutkielmaani nostamien tutkimusten mukaan sosioemotionaalaisella oppimisella on itseään vahvistava vaikutus ja koko koulu yhteisön tulisi sitoutua tähän prosessiin. Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen vahvistamisella voidaan ehkäistä monia negatiivisia vuorovaikutuksellisia ongelmia, muun muassa koulukiusaamista ja syrjäytymistä. Oppilaiden toimijuuden vahvistaminen ja itsetunnon tukeminen, yhteisöön kuuluminen, empatiakyvykyys ja kyky havaita ja tunnistaa omat sekä toisten tunteet on todettu edistävän lapsen mielenterveyttä, koulusuoriutumista ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoa sekä myöhemmin pärjäämistä työelämässä. Sosioemotionaalaisella oppimisella on havaittuja hyötyjä myös opettajien työssä jaksamiseen. Kiistatta voidaan todeta, että sosioemotionaalinen oppiminen on kasvatustapa, jota tulisi tuoda vahvemmin suomalaiseen koulukulttuuriin.

Avainsanat: Sosioemotionaalinen oppiminen, tunnetaidot, sosiaaliset taidot, itsetunto

Sisältö

Johdanto	4
2 Tutkimusmenetelmä	5
2.1 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus.....	5
2.2 Tutkimuskysymykset.....	5
3 Teoreettinen viitekehys	7
3.1 Perusopetuslaki ja opetussuunnitelma	7
3.2 Käsitteet.....	8
3.2.1 Sosioemotionaalinen oppiminen.....	8
3.2.2 Tunnetaidot	9
3.2.3 Sosiaaliset taidot.....	10
3.2.4 Itsetunto.....	11
4 Itsetunto ja hyvinvoiva mieli	12
5 Tunnetaidot osana lapsen kasvua ja kehitystä	15
5.1 CASEL – Collaborative of Academic, Social and Emotional Learning	17
5.2 Sosiaaliset taidot osana tunnetaitoja ja kasvatusta	18
5.3 Kasvattajan rooli.....	20
5.4 Oppilaantuntemus.....	22
5.5 Luokka oppimisympäristönä sekä sen tunneilmapiiri.....	23
7 Pohdinta	26
6.1 Luotettavuus	26
6.2 Tutkimuksen tulevaisuus	27
Lähteet	29

Johdanto

Aihevalintaani johdattaa kiinnostus opettajan työn mahdollisuuksiin tarjota työkalut oppilaiden henkisen hyvinvoinnin vahvistamiseen sekä sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja sen myötä helpommin yhteiskuntaan kiinnittyvien lasten ja nuorten kouluttamiseen. Itsetunnon tiedetään rakentuvan monista eri osista ja sen rakentuminen onkin suuressa roolissa juuri ala- ja yläkouluikäisillä oppilailla. Itsetuntoa voidaan vahvistaa monin eri keinoin ja oppilaille sopivat erilaiset keinot. On todettu, että itsetunnon rakentumiseen vaikuttavat monet syyt sekä itsetunnon muotoutuvan ja muuttuvan jatkuvasti. Itsetunnon ja tunnetaitojen on havaittu vaikuttavan mielen hyvinvointiin ja näihin tulisikin kiinnittää koulussa enemmän huomiota. Koulun tulisi huomioida myös, että oppimisympäristöjen toimintatapojen tulisi sisältää sosioemotionaalisten taitojen ja hyvinvoinnin tukemista. Sosioemotionaalisella oppimisella on huomattu olevan positiivisia vaikutuksia sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittymiseen, parempaan koulusuo-riutumiseen, minäpystyvyyden vahvistamiseen, tavoitteiden asettamiseen ja saavuttamiseen sekä ihmissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen (mm. Bridgeland, Bruce & Hariharan, 2016; Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor & Schellinger, 2011; The Economist Intelligence Unit, 2019). Tulevana opettajana haluan omalta osaltani tarjota jokaiselle oppilaalleni työkalut, jotta heillä on edellytykset kasvaa henkisesti vahvoiksi yksilöiksi. Olisi tarpeellista nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun koulun merkitys itsetunnon ja tunnetaitojen vahvistajana tai heikentäjänä. Näitä teemoja on nostettu perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteisiin. Opetussuunnitelmassa (2016) painotetaan myös eri ikäisten lasten tunnetaitojen kehittämistä, jotka osaltaan tukevat myös itsetunnon kasvua ja kehitystä.

Tutkimuksessani selvitän mistä tunnetaidot koostuvat ja kuinka luokkahuoneessa tapahtuva vuorovaikutus vaikuttaa oppilaan tunne- ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Opettaja on merkittävässä roolissa lapsen kasvussa ja kehityksessä. Nykyään opetusmenetelmät painottuvat tutkivaan, ilmiöpohjaiseen ja vuorovaikutteiseen opetukseen ja oppimiseen, jossa keskinäinen vuorovaikutus on keskiössä. (Opetussuunnitelma, 2016).

Perusopetuksen tehtäväksi nimetään kasvatusta sekä opetus yhteisöllisyyteen ja tasa-arvoon. Jokaiselle oppilaalle tulee antaa mahdollisuus monipuoliseen kasvuun ja kehitykseen, oppimiseen ja sosiaalisen kyvykkyyden, eli sosiaalisten taitojen, tunnetaitojen ja itsetunnon kehittämiseen. (Opetussuunnitelma, 2016). Tämän tehtävän toteutuminen edellyttää tietoista tunnetaitojen ohjaamista.

2 Tutkimusmenetelmä

2.1 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus

Tieteellinen tutkimus pohjautuu aina aineistolle. Aineistonkeruumenetelmä tulee valita tutkimuksen luonteen mukaan. Kandidaatintutkielmani on kirjallisuuskatsaus, joka perustuu ilmenteeseen aikaisempaan tutkimukseen, kirjallisuuteen, artikkeleihin ja teorioihin. Pysin esittelemään ja analysoimaan lähdekirjallisuutta ja aiempaa tutkimusta, jotta mahdollisesti hyötyisin Pro gradu -tutkielman laatimisessa tästä kirjallisuuskatsauksesta. Haluan myös tuoda selkeän esityksen kandidaatintutkielman aiheeni sisällöistä, josta mahdollisesti on hyötyä myös muille alalla työskenteleville. Äärimmäisen tärkeää kirjallisuuskatsauksen aineistoa kerätessä on aineiston luotettavuus. Luotettavuutta voidaan tarkastella, kuinka tieteellistä tietoa tavoitellaan ja kuinka se perustellaan. (Valli, R. & Aaltola, J., 2015) Pidän kandidaatintutkielmani kirjallisuuden ja tutkimuksen analysointia tärkeänä oppina tulevaa Pro Gradu -tutkielmaani varten.

Salminen (2011) kuvaa kirjallisuuskatsausta näin: kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää ja arvioida jo olemassa olevaa teoriaa sekä rakentaa uutta, rakentaa kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta sekä sen avulla pyritään tunnistamaan ongelmia. Salmisen (2011) mukaan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään antamaan laaja kuva tutkittavasta aiheesta. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuoda yhteen aiempaa tutkimusta, niin tässäkin tapauksessa. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus sopii kandidaatin tutkielmani tyyliksi, sillä haluan tuoda esille aiheesta tuotettua kirjallisuutta ja tutkimustietoa. Tämä tyyli antaa myös mahdollisuuden sisällön ja tutkimuskysymysten muotoutumiselle tutkimuksen edetessä.

2.2 Tutkimuskysymykset

Kandidaatin tutkielmassani tutkin tunnetaitojen opetuksen vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä sitä, miten luokkayhteisössä näitä taitoja voidaan opetella ja tukea. Tutkimuskysymykset muotoutuivat erilaisten tekijöiden vaikutuksiin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa luokkayhteisössä ja opettajan keinoihin tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä sekä mitä tunnetaidot ovat. Viitekehyksenä tutkielmassani toimii sosioemotionaalinen oppiminen, joka käsittelee nimenomaan tunne- ja sosiaalisten taitojen hyödyntämistä lapsen kasvussa ja kehityksessä. Koulussa arki koostuu erilaisista oppimistilanteista. Opettajalla on näissä nopeasti vaihtuvissa sekä muokattavissa olevissa tilanteissa vapaus ja vastuu vaikuttaa oppilaan sosiaalisiin

taitoihin, itsetunnon vahvistamiseen ja tunteiden käsittelyyn. Opettajan vastuulla on luoda oppimisympäristö, joka tukee jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä. Mykkänen (2016) toteaa väitöstudiumuksessaan opettajan kykenevän tukemaan lapsen henkisen kyvykkyyden ja itsesäätelyn kehittymistä, jonka seurauksena lapsi oppii säätelemään tunteitaan, ymmärtämään oman arvonsa luokkayhteisössä sekä asettamaan tavoitteita toiminnalleen. Vahvistamalla oppilaan osallisuutta ja turvallisuuden tunnetta luokkayhteisössä, voidaan taata myönteisen itsetunnon kehittyminen.

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Mistä tunnetaidot koostuvat?

2. Millä tavoin opettaja ja kouluyhteisö voivat tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä ja vahvistamista?

3 Teorettinen viitekehys

Teoria on tutkimuksen ajatuspohja, joka luo asetelman tutkimukselle, sen pohjalta muodostetaan käsitteet ja etsitään tietoa. Teorian kautta voidaan luoda näkökulmia todellisuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tarvitaan teoria, jota vasten tarkastella tutkimuksen aineistoa. Tutkijan tehtävänä on löytää omaa tutkimustaan parhaiten tukeva teorettinen viitekehys. Kirjallisuuskatsaukseni teoriaosuuden tehtävänä on tarjota perusteltu kuvaus tutkimusaiheeni ominaispiirteistä, sekä mihin pohjaan lähteeni ja tiedon jäsentelyni.

3.1 Perusopetuslaki ja opetussuunnitelma

Perusopetuslaissa opetuksen tavoite määritellään näin: ”--opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.” (1998/628, 1:2§) Perusopetuslaissa (1998/628) 1:2§ määritellään myös opetuksen tulevan edistää oppilaan kykyä kehittää itseään koko elämänsä ajan. Laissa korostetaan, ettei perusopetus ole vain kirjatiedon siirtämistä oppilaalle, vaan se nimenomaan tukee kokonaisvaltaista oppimista itsestä ja muista. Henkisen hyvinvoinnin, itsetunnon, minäkäsityksen sekä tunne- ja sosiaalisten taitojen oppiminen on osa perusopetuksen laissa määriteltyjä tavoitteita.

Perusopetuslain opetuksen järjestämisen perusteessa sanotaan, että opetus tulee järjestää ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja lapsen kasvua ja kehitystä turvaten. (1998/628, 1:3§) Lapselle tulee tarjota kehitysvaiheensa mukaista tukea ja kannustusta oppia itsestään ja muista psyykkisellä, fyysisellä ja sosiaalisella alueella.

Perusopetuksen opetussuunnitelman oikeudellisen perustan muodostaa YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Sen mukaan lasten kanssa työskenteleviltä veloitetaan lapsen edun ensisijaisuutta, lapsen oikeutta suojeluun, huolenpitoon sekä kehittymiseen. Lapsen etuihin kuuluu myös oikeus ilmaista itseään ja näkemyksiään, tulla kuulluksi ja kunnioitetuksi. Sopimuksessa korostetaan lapsen oikeutta yksilölliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen (Opetussuunnitelma, 2016, 15) Perusopetuksen arvoperustaan kuuluu käsitys lapsuuden merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja jokaisella on oikeus kasvaa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Lapsi tarvitsee tähän tukea, kannustusta ja kouluuyhteisön arvostusta sekä kuulluksi tulemistä. Oppilaan hyvinvointi tulee nostaa perusarvoksi ja oppilaalle tulee tarjota kokemus osallisuudesta sekä sosiaa-

lisesta toiminnasta ja hyvinvoinnista (Opetussuunnitelma, 2016, 15). Perusopetuksen opetussuunnitelmasta voisi nostaa lukemattomia kohtia, joissa korostetaan lapsen oikeutta kasvaa ja kehittyä yksilönä turvallisessa ja tukevassa ympäristössä, jossa lapsi tulee hyväksytyksi, kuulukuksi ja arvostetuksi. Oppimiskäsitys on nykyisessä opetussuunnitelmassa oppilaslähtöinen, mikä tukee monia opetussuunnitelman tavoitteita ja arvoja. Lasta pidetään aktiivisena toimijana. Lapselle annetaan enenevässä määrin mahdollisuuksia yrityksen ja erehdyksen kautta oppia ihmisyydestä. Lapsen henkisen kehityksen, itsetunnon, mielenhyvinvoinnin ja sosiaalisten taitojen tukeminen on koulun tärkeä tehtävä.

3.2 Käsitteet

Käsitteet ovat oleellinen osa kaikkea tutkimustyötä. Käsitteet kuvaavat tutkittavaa asiaa ja selittävät sen ominaispiirteitä. Ne toimivat teorian pohjana.

Tutkielmaani ohjaavia peruskäsitteitä ovat: sosioemotionaalinen oppiminen, tunnetaidot, itsetunto ja sosiaaliset taidot. Nämä käsitteet kulkevat monesti rinnakkain ja päällekkäin. Niiden erittely on ollut osaltaan haastavaa juuri tästä johtuen. Näistä käsitteistä pystyisi kirjoittamaan jokaisesta oman tutkielman, mutta olen pyrkinyt löytämään keskeiset ja tutkielmaani tukevat sekä käsitteitä kuvaavat määritelmät.

3.2.1 Sosioemotionaalinen oppiminen

Sosioemotionaalinen kyvykkyys sisältää lapsen sosiaaliset taidot, itsesäätely- sekä tunnetaidot. Sosiaalisia ja emotionaalisia kykyjä voidaan opettaa, muokata sekä harjoitella ja niillä on selkeä yhteys koulumenestykseen sekä elämässä pärjäämiseen (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor & Schellinger, 2011). Sosioemotionaalinen oppiminen kehittää lapsen ryhmätyötaitoja, empatiakykyä sekä vähentää käytösongelmia.

Lasten sosiaaliset ja emotionaaliset taidot ovat selkeässä yhteydessä heidän koulumenestykseensä (Durlak ym., 2011; Goodenow, 1993; Jones & Kahn, 2017). Oppilaat, jotka tunnistavat omat ja toisten tunteet, joilla on terve ja vahva itsetunto, hyvät ryhmätyötaidot sekä kyvykkyys selvitä ongelmatilanteista ja jotka pystyvät asettamaan toiminnalleen tavoitteita, joiden minäpystyvyys on korkea sekä ne lapset, jotka kokevat itsensä merkityksellisiksi, saavuttavat todennäköisemmin täyden potentiaalinsa ja mahdollisuudet pärjätä hyvin myöhemmin elämässä (Jones & Kahn, 2017, 4). Tutkimuksen mukaan sosioemotionaalisella oppimisella (social and

emotional learning - SEL) on huomattavia vaikutuksia lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehitykselle. Sosioemotionaalinen oppiminen vaikuttaa positiivisesti myös lapsen asenteisiin, motivaatioon ja käytökseen (Denham & Brown, 2010; Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor & Schellinger, 2011; Goodenow, 1993).

Koulun tehtävä on kasvattaa lapsia kohti tulevaisuuden työelämää ja sen tuomia muuttuvia haasteita. Lapset viettävät suuren osan ajastaan koulussa ja näin ollen on ymmärrettävää, että koululla on iso kasvatuksellinen vastuu lapsen kehityksessä. Ibrahim ja El Zaatari (2020) toteavat koulujärjestelmän edelleen tähtäävän suurilta osin kokeisiin ja akateemiseen suoriutumiseen. Koulun tehtävänä nykypäivänä ei kuitenkaan saisi olla enää pelkästään yleissivistys oppiaineiden muodossa, vaan yhä suuremmassa roolissa vaikuttaa lasten minäkäsitykseen, sosiaalisiin taitoihin ja tunnekasvatukseen. Tärkeää olisikin ymmärrys siitä, kuinka tärkeää koulussa olisi huomioida lapsi kokonaisuutena eikä vain keskittyä lapsen hyvään koulumenestykseen numeroiden osalta.

Huilla ja Isokoski (2013, 8) toteavat, että ”prosessimme aikana olemme havainneet itsetunnon, tunnetaitojen ja mielen hyvinvoinnin välillä jatkuvan vuorovaikutuksen sekä linkittymisen myös muihin sosioemotionaalisiin taitoihin, kuten kykyyn rakentaa sosiaalisia suhteita ja ratkaista ongelmia”.

3.2.2 Tunnetaidot

Lähtökohtaisesti tunne on asia, joka kehittyy aivoissa sadasosasekunneissa (Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 14). Tunne on reaktio koettuun asiaan, ne eivät ole tuulesta temmattuja ja keksittyjä, hajuttomia, mauttomia. Ne näkyvät eri lailla eri ihmisillä, jotkut myös peittävät tunteiden näkymisen. Tunteita voidaan osoittaa ilmeillä ja kehonkielellä, äänensävyillä, käyttäytymisellä. Ne voivat olla ajatuksia päässä ja fyysisiä aistimuksia kehossa. Monella aikuisellakin voi olla vaikeuksia tunnistaa ja tuntea erilaisia tunteita, joten voi vain kuvitella kuinka lapsi erilaisiin tunteisiin reagoi. Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 11) kirjoittavat teoksessaan ”kokemamme herättää meissä tunteita ja toisaalta tunteemme ovat tärkeä osa kokemuksiamme”. Tunteita ristitelee aivoissamme jatkuvasti ja monet tunteet jäävätkin tietoisuutemme ulottumattomiin. Jääskinen ja Pelliccioni (2017) kertovat, että jokaisella on tunnekokemusten perusta jo syntyessään, mikä näkyy kehollisuutena. Jo vastasyntynyt lapsi näyttää erilaisia tunteita, osaamatta kuitenkaan sanoittaa, mitä tuntee ja miksi. Tunteiden avulla ihminen oppii ymmärtämään itseään ja muita. Tunteet osoittavat meille perustarpeitamme, kuten nälkää, janoa ja väsymystä. Tunteet

kertovat meille myös muista tarpeista, kuten läheisyyden ja kuulluksi tulemisen tarpeesta ja turvan kaipuusta. Tunteiden säätelyä ja sanallistamista harjoittelemmekin koko elämän (Jääskinen ym., 2017, 12). Jääskinen ja Pelliccioni (2017) toteavat alakouluikäisen olevan kykenevä jossain määrin alkavan oppia tunteiden tietoista säätelyä. Aikuisen tehtäväksi jääkin sanoittaa lapsen tunteet ja opettaa, kuinka erilaisten tunteiden kanssa tulee toimia (Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 12).

Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 13) mainitsevat, että tunteisiin reagointiin vaikuttaa monet eri tekijät, muun muassa perimä ja kasvuympäristömme. Kuitenkin he toteavat tunteiden olevan fysiologialtaan suhteellisen yksinkertaisia ja samanlaisia kaikille. Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 13) mukaan ”se, miten meitä on kohdattu tunnetilanteissa, on antanut meille mallin, miten tunteisiin kannattaa suhtautua”. Tunteita voidaan siis yksilön mukaan, joko peittää tai ilmaista eri tavoin. Tunteiden ilmaisemistapoja voi ja tulee opettaa ja opetella. Monet vaikeat tunteet ovat haastavia kohdata, sietää, ymmärtää ja sanoittaa. Tärkeää olisi oppia tuntemaan tunne sellaisena kuin se tulee. Jos vastustamme tai kiellämme tunteen, se jää mieleen kasvaamaan (Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 13). Ennen pitkää tunne purkautuu oireillen kehossa ja mielessä. Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 13) toteavatkin, että ”tunnistamattomana ja käsittelemättömänä etenkin voimakas mielipahan tunne vaarantaa jopa terveyden”. Tunteen kohdalle pysähtyminen on avain tunteiden ja minuuden syvempään ymmärtämiseen ja tunnetaitojen oppimiseen. Ymmärtämättömyys omista tunteista ja niiden ilmenemisestä, voivat aiheuttaa ongelmia sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa. Tunnetaitojen kehittäminen on tärkeää hyvinvoinnista huolehtimista, sekä omasta että muiden (Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 22).

3.2.3 Sosiaaliset taidot

Yksinkertaistettuna sosiaaliset taidot ovat ihmisen kyky olla muiden ihmisten kanssa. Erilaiset oppimistavat ja -tehtävät kehittävät lapsen kykyä toimia sosiaalisissa tilanteissa, joka osaltaan vahvistaa lapsen minäpystyvyyttä, itsetuntoa, yhteisöön kuulumista ja koulumotivaatiota (Nichols & Utesch, 1998). Ihmissuhteiden luominen ja ylläpitäminen, ryhmätyötaitot ja erilaiset viestinnän keinot vaativat sosiaalisten taitojen osaamista (Nyyti ry). Sosiaalisuus on ihmisen synnynnäinen temperamenttipiirre, mutta sosiaaliset taidot ovat opittavissa. Sosiaaliset taidot kehittyvät pitkin elämää. Ne kehittyvät mallioppimisen keinoin sekä kokemusten myötä, jaetun tiedon ja kasvatuksen kautta sekä saadun palautteen myötä. (Isokorpi, 2003).

3.2.4 Itsetunto

Itsetunnolla tarkoitetaan ihmisen tunnetta siitä, että on hyvä ja riittävä. Ihminen tiedostaa omat hyvät ja huonot puolensa. Keltikangas-Järvinen (1994, 17) toteaa, että ”itsetunto on hyvä silloin kun ihmisen minäkäsityksessä ovat voitolla positiiviset ominaisuudet, ja huono silloin kun negatiivisten ominaisuuksien määrä on suurempi kuin positiivisten”. Hyvän itsetunnon omaavat ihmiset osaavat nimetä heikkoudet ja puutteensa, mutta eivät puolusta niillä huonoa käytöstä (Keltikangas-Järvinen, 1994, 17). Itsetunto koostuu useista asioista, kuten itseluottamuksesta ja itsensä, elämänsä sekä muiden ihmisten arvostamisesta. Tärkeää on myös, kuinka yksilö sietää epäonnistumisia ja pettymyksiä. Monissa lähteissä (mm. Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen, 2008; Keltikangas-Järvinen, 1994) korostetaan itsetunnon rakentuvan ja muuttuvan jatkuvasti elämän aikana. Se ei ole ihmisen ominaisuus tai luonteen piirre. Itsetunto on kokonaisuus, jota muokkaavat erilaiset elämän tapahtumat (Keltikangas-Järvinen, 1994, 26). Koska itsetunto ei ole stabiili ja siihen vaikuttavat monet elämän osa-alueet, se voidaan havainnoida jokaisen ihmisen kohdalla eri tavalla. Keltikangas-Järvisen (1994, 27) mukaan itsetuntoon vaikuttavia osa-alueita voi tasapainottaa: ”tämä tarkoittaa myös sitä, että hyvä itsetunto voi muodostua näistä alueista monella eri tavalla, ja että yhden alueen heikkoutta voi tasapainottaa toisen alueen vahvuus”.

4 Itsetunto ja hyvinvoiva mieli

Suomalainen koulujärjestelmä pohjautui ennen suurilta osin summatiiviselle arvioinnille. Uuden opetussuunnitelman myötä arvioinnin tapoja on lähdetty muuttamaan. Nykyaikana ihminen voi verrattain huonosti. Yhteiskunta painostaa ylisuorittamiseen, jonka myötä itsetunnon heikkeneminen, tunteiden käsittelytaidot ja mielenterveysongelmat ovat arkipäivää monille aikuisille. Huolestuttavaa on, että myös lapset kärsivät nyky-yhteiskunnan asettamista suorituspainneista. Yle uutisoi huhtikuussa 2020 Jyväskylän yliopiston tekemästä tutkimuksesta, jossa kävi ilmi numeroarvostelun vaikuttavan lapsen itsetuntoon. Tutkimuksessa heikkojen matematiikan arvosanojen todettiin vaikuttavan kielteisesti lapsen itsetuntoon, tunne-elämään ja kaverisuhteisiin. Tutkimuksesta kävi myös ilmi heikon itsetunnon vaikutukset lapsen mielenterveyteen.

Huilla ja Isokoski (2013, 8) määrittelevät, että ”hyvinvoivan mielen ominaisuuksiin kuuluvat muun muassa tunnetaidot, riittävä itsetunto sekä taito luoda ja ylläpitää ihmissuhteita, -- näiden lisäksi ominaisuuksiin nähdään kuuluvaksi kyky selviytyä stressistä, arkisista huolista ja haastavista elämäntilanteista”. Mielenterveyden hyvinvointi on ollut pitkään yleisessä ja keskustelussa eri ikäisten kohdalla. Kasvattajien vastuulla on löytää keinot tukea ja vahvistaa eri ikäisten lasten mielenterveyden ylläpitämiseen vaadittavia taitoja. Olisi tärkeää nostaa keskusteluun opettajien ja muiden kasvattajien vaikutusmahdollisuudet ja niiden ammatillinen kehittäminen, jotta mielenterveydellisiin epäkohtiin olisi yhä useammalla ammattilaisella mahdollisuudet puuttua. The Economics Intelligence Unit:n (2019) tekemän tutkimuksen mukaan noin 80 % vastaajista kokivat positiivisten tunnekokemusten vaikuttavan akateemiseen suoriutumiseen ja jopa 64 % opettajista haluaisi tukea oppilaidensa kokonaisvaltaista ja mielen hyvinvointia, mutta kokevat, ettei heillä ole resursseja tähän. Samassa tutkimuksessa todettiin, että vastaajista 71 % mielestä muutoksien tulisi toteutua ennen kaikkea päättäjätasolla. Mielenterveys itsessään on laaja käsite ja aihe, mutta kasvattajilla on suuret mahdollisuudet tukea kasvavan yksilön itsetuntoa, tunnetaitoja sekä sosioemotionaalista kyvykkyyttä. Huillan ja Isokosken (2018) tutkimuksesta käy ilmi, kuinka käytännökokemukset kouluilla ovat vahvistaneet näiden taitojen tärkeyttä opettajien keskuudessa sekä kuinka tärkeää olisi tuoda tunnetaitojen opetus näkyväksi osaksi opetusta, jotta lasten hyvinvoinnin edistämisestä tulee itsestäänselvyys. Näillä toimilla uskotaan olevan kauaskantoisia myönteisiä vaikutuksia (Huilla & Isokoski, 2013, 8).

Käsitteenä itsetunto on vaikea selittää. Se on abstrakti, ihmisen sisäinen ominaisuus, osa persoonallisuutta. Sen olemassaoloon ei jatkuvasti kiinnitetä suurta huomiota, mutta silti sillä on

paljon painoarvoa ihmisen jokapäiväisessä elämässä. Cacciatore, Korteniemi-Poikela ja Huovinen (2008, 48) toteavat, että ”itsetunto, minäkuva ja ajatus siitä, onko riittävän hyvä, ovat kaikki sisäisiä oletusarvoja”. Nykyajan yhteiskunnassa selviytymiseen vaaditaan osaltaan vahva itsetunto, joka tukee elämän varrelle tulevia onnistumisia ja epäonnistumisia (EIU, 2019; Isokorpi, 2003). Itsetunto vaikuttaa ihmisen käsitykseen itsestään ja muista, ajatuksiinsa ja toimintamalleihinsa. Se on jatkuvassa muutoksessa: se muotoutuu, murenee, vahvistuu ja hioutuu. Kouluikäisillä lapsilla itsetunto vaikuttaa kykyyn havaita omat vahvuudet ja heikkoudet. Mykkänen (2016) tutkimuksessa käy ilmi lasten minäpystyvyyden ja pätevyyden tunteen sekä motivaation kasvavan, jos lapsi saa riittävästi onnistumisen kokemuksia suorittamissaan tehtävissä. Lasten todettiin kykenevän ymmärtämään oman aktiivisuuden ja konkreettisen työskentelyn olevan suuremmissa roolissa hyvässä tehtäväsuoriutumisessa kuin yleisen osaamistason. Lapset eivät myöskään selittäneet luokkatoverin tehtäväsuoriutumista verraten toisiinsa. (Mykkänen, 2016, 65).

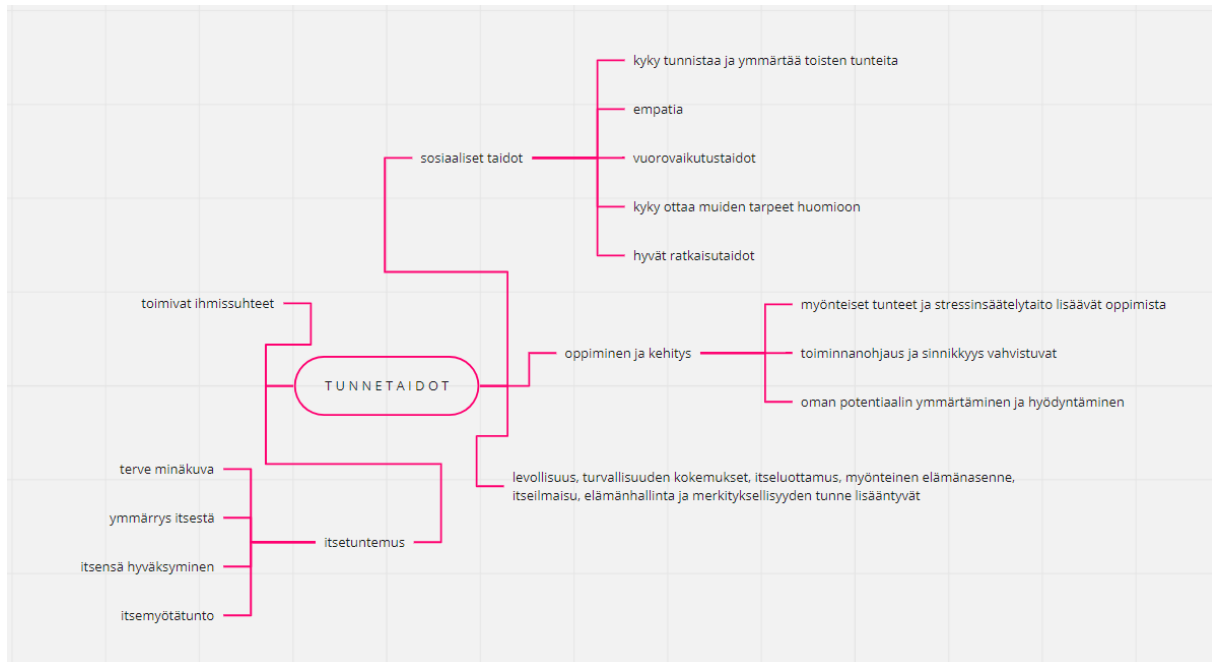
Hyvän itsetunnon on huomattu vaikuttavan positiivisesti kouluviihtyvyyteen ja -menestykseen (Goodenow, 1993; Huilla & Isokoski, 2013; Mykkänen, 2016). Lapsen hyvä itsetunto korreloi luottamukseen itseään, ympäristöään ja tulevaisuutta kohtaan. Hyvä itsetunto vahvistaa lapsen kykyä olla oma itsensä ja antaa myös toisten olla omia persooniaan (Cacciatore ym., 2008, 15). Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät vaikuttavat omalta osaltaan lapsen itsetunnon rakentamiseen. Isokorpi (2003, 29) toteaa, että: ”vaikka esimerkiksi työyhteisössä ihmisillä on samantyyppisiä turvattomuuden ja jaksamattomuuden kokemuksia, ihmiset eivät halua jakaa kokemuksiaan”. Tämä kertoo, kuinka tärkeää kasvattajan onkin miettiä omia toimintatapojaan ollessaan esimerkkinä oppilailleen.

Vesterinen toteaa Pro gradussaan, koulun mahdollisuuksien olevan hyvät lapsen itsetunnon tukemisessa (Vesterinen, 2011, 30). Koulun voi olla mahdollista kehittää tai heikentää lapsen itsetuntoa, sillä sen rooli on verrattain iso lapsen elämässä. Mykkänen (2016) toteaa, lapsen valitsevan helpommin vaikeampia tehtäviä tehtäväksi, jos hänet on kohdattu yksilönä, hänen mielipiteitään on arvostettu ja jos luokanilmapiiri on kannustava. Tämä kehittää lapsen minäpystyvyyttä ja uskoa itseensä. Todennäköisesti lapsi ei myöskään pelkää epäonnistumista (Mykkänen, 2016, 60). Oma opettaja on lapsen lähin turvallinen ja merkittävä aikuinen kouluympäristössä, jolloin opettajalla on erittäin suuri vastuu tukea lapsen itsetunnon kehittymistä (Vesterinen, 2011, 30). Vesterinen (2011) haastatteli tutkielmassaan opettajia, jotka kertoivat osallisuudestaan oppilaidensa elämään. Opettajat kokivat olevansa jopa enemmän läsnä oppilaidensa kasvussa ja kehityksessä kuin heidän vanhempansa. Haastatellut totesivat oppilaantuntemuksen

olevan avainasemassa itsetunnon vahvistamisessa, yhtä ohjesääntöä on mahdotonta noudattaa yksilöllisesti kehittyvien oppilaiden kanssa (Vesterinen, 2011, 30–31).

Koulu muodostaa lapselle yhteisön, jota voidaan verrata perheeseen. Koululla onkin vahva merkitys lapsen kasvussa ja kehityksessä. Koulua ei voi ajatella vain paikkana, jossa tietoa siirretään opettajan toimesta oppilaille. Cacciatoren ja kumppaneiden (2008, 21) mukaan, ”kasvatuksen ihanteena ei voi olla puhtaasti suorittava ja voittoa tavoitteleva yksilö”. Uuden opetussuunnitelman (2016) myötä painottuu enemmän lapsen osallisuus omasta oppimisestaan, kasvustaan ja toimijuudestaan yhteisön jäsenenä. Cacciatore ja kumppanit (2008, 16) toteavat teoksessaan, että ”kun koulussa opetetaan etupäässä perustietoja ja -taitoja, kotona opetetaan paljon suurempia asioita: arvoja, vastuuta ja itsearvostusta.” Tämä on muuttunut ja koulun osa kasvattajana on isompi ja Cacciatore ja kumppanit (2008, 16) toteavatkin, että ”arvot, vastuu ja minäkuva jatkavat kasvuaan myös koulussa, niiden rakentumista ei voi keskeyttää esimerkiksi matematiikan tai jonkin muun oppitunnin ajaksi”. Koulun tehtävä on paitsi siirtää yleissivistystä oppilaille, myös pyrkiä kasvattamaan mahdollisimman hyvin pärjääviä yhteiskunnan kansalaisia. Koulu osallistuu yhä enemmän lasten ja nuorten arvo- ja asennekasvatukseen. Perusopetussuunnitelmassa (2016, 13) todetaan, että oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin.

5 Tunnetaidot osana lapsen kasvua ja kehitystä

(Kuvio1, mukailtu: Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 37.)

Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 34) kuvaavat tunnetaitoja muun muassa näin: ”tunnetaidot ovat sitä, miten kohtaamme itsessämme ja ympärillämme tapahtuvia asioita”. Jääskinen ja Pelliccioni (2017) kertovat tunnetaitojen ilmenemisestä näin: ”ne nivoutuvat käyttäytymiseemme, suhtautumiseemme niin itseemme kuin toisiin, ja henkiseen sekä fyysiseen hyvinvointiimme. Tunnetaidot tukevat meitä ihmiseksi kasvussa, itsetunnon kehittämisessä ja ihmissuhteissa” (s.35). Tunnetaidot ja sosiaaliset taidot ovat vahvassa yhteydessä. Tämä vaikuttaa koulussa lasten kyvyssä toimia erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmässä (Jääskinen & Pelliccioni, 2017, 35). Tunnetaitojen harjoittelulla on yhteys lapsen minäpystyvyyteen. Lapsi oppii ymmärtämään, kuinka hän on vastuussa omasta toiminnastaan, sanoistaan ja ajatuksistaan ja kykenee hallitsemaan niitä erilaisissa tilanteissa. Aikuisen tehtävänä on tukea ja opastaa lasta tunteissa ja toiminnassa. Tunnetaitojen oppiminen on pitkä prosessi, johon lapsi tarvitsee aikuisen tukea, ymmärrystä, mallia ja kärsivällisyyttä.

Kuvioon 1 on koottu keskeiset asiat, joihin tunnetaidoilla on yhteys. Ymmärrys itsestä ja terve minäkuva edesauttavat vahvan itsetunnon rakentumista hyväksyväksi ja myötätuntoiseksi itseään kohtaan. Hyvät tunnetaidot vaikuttavat terveen minäkuvan ja itsetunnon rakentumiseen. Näillä on positiiviset vaikutukset kaikkiin ihmissuhteisiin. Sosiaalisten taitojen oppiminen edistää kykyä tunnistaa ja ymmärtää toisten tunteita. Vuorovaikutustaidot ja empatiakyky sekä ratkaisutaidot ja kyky ottaa muut ihmiset huomioon vahvistuvat. Hyvät tunnetaidot auttavat koulussa pärjäämisessä myös akateemisten taitojen osalta. Myönteisten tunteiden kokeminen ja stressinsäätelykyky vaikuttavat kykyyn oppia. Oppilas oppii itsenäisemmäksi toiminnanohjaukseltaan ja hän oppii sinnikkäämmäksi, kun vastoinkäymiset eivät vaikuta negatiivisesti oppilaan kokemukseen itsestä. Oppilas ymmärtää oman potentiaalinsa sekä vahvuutensa ja taitonsa ja osaa myös hyödyntää näitä. Nämä kaikki lisäävät oppilaan itseluottamusta ja myönteistä elämänasennetta sekä elämänhallintaa. Oppilas kokee itsensä ja toimintansa merkitykselliseksi, olonsa turvalliseksi ja levolliseksi ja hän osaa sanoittaa tunteensa. Tunnetaitojen oppimisella ja vahvistamisella on itseään vahvistava vaikutus monella elämän osa-alueella.

Tämän päivän yhteiskunnassa tuntuu olevan enemmän sääntö kuin poikkeus, että lapsi ja nuori voi pahoin henkisesti. Lapset ja nuoret voivat kokea riittämättömyyttä, turvattomuutta ja kykenemättömyyttä sanoittaa omia tunteita. Tämä voi purkautua aggressiivisuutena, levottomuutena tai muina negatiivisina koettavina reaktioina tai näiden yhdistelmänä. Niin vanhemmat kuin kasvatusalalla olevat tarvitsisivat enemmän tietoa ja työkaluja, jotta lasta voitaisiin tukea kasvun myrskyissä. Juusola mainitsee (2010, 32), että ”kun lapsi kasvaa tunneilmastossa, jossa hän kokee paljon myönteisiä tunteita, turvaa, kiintymystä ja yhteenkuuluvuutta sekä rakentavaa vuorovaikutusta, hänen on helpompi ryhtyä kokoamaan sosiaalisten taitojen työkalupakkiaan.” Perusopetussuunnitelman perusteissa (2016, 19) mainitaan kouluyhteisön tarjoavan lapselle kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä omalle kehitykselleen.

Omien ja toisten tunteiden tunnistaminen ja oikeanlainen reagointi opettavat yksilölle hyviä sosiaalisia taitoja. Hyvät sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot sekä tunnetaidot ovat yhteydessä koko ihmisen kasvun ja kehityksen ajan. Lasta tulisi tukea ja muokata näiden taitojen oppimisessa (Durlak, ym., 2011; Kerola, Kujanpää & Kallio, 2007). Aikuinen toimii monessa asiassa tärkeänä esimerkkinä lapselle, niin myös tässä. Myöskään ikätoverien vaikutusta erilaisten taitojen oppimiselle ei voi väheksyä. Hyvät taidot edellä mainituissa ennakoivat hyvää koulusuo-riutumista, empatiakykyä, ratkaisutaitoja ja oman kyvykkyyden ymmärtämistä sekä hyödyntämistä, tunteiden oikein purkamista sekä työelämässä pärjäämistä (Durlak, ym., 2011; Jones & Kahn, 2017). Nämä vaikuttavat myös fyysisen ja psyykkisen terveyden ylläpitämiseen, kuten

mielenterveysongelmien, päihteiden käytön sekä väkivallan vähenemiseen (Durlak, ym., 2011; Jones, ym., 2015).

Koulussa tunnetaitojen opetus on tuotu osaksi uutta opetussuunnitelmaa, joka otettiin käyttöön vuonna 2016. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot ovat tärkeä osa yksilöä, jotka vaikuttavat sekä yksilöön itseensä että myös lähipiiriin. Koulussa näiden taitojen opetuksen tulisikin olla järjestelmällistä ja jokaisen lapsen kehityskaudelle ominaista ja sopivaa. Tätä ajatusta tukee Durlakin ja kumppaneiden (2011) artikkeli, jossa käy ilmi, että perheillä ja koululla on vastuu tukea lasta ihmissuhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä sekä tunnetaidoissa, niiden ollessa yhteydessä oppimisen ja hyvän koulumenestyksen kanssa (Durlak, ym., 2011, 2). Tunnetaitoja voi harjoitella muun muassa leikin, satujen, harjoitusten ja kasvatuksellisten keskusteluiden avulla. Tärkeintä olisi kuitenkin aidosti paneutua näihin asioihin ja käyttää niiden opettamiseen, sisäistämiseen ja harjoitteluun runsaasti ja järjestelmällisesti aikaa.

5.1 CASEL – Collaborative of Academic, Social and Emotional Learning

Amerikkalainen CASEL (Collaborative of Academic, Social and Emotional Learning) on sosioemotionaalisen oppimisen edelläkävijä. CASEL on tehnyt työtä sosioemotionaalisen oppimisen parissa jo yli pari vuosikymmentä. Edelleen se tekee tutkimusta ja yhteistyötä eri tahojen kanssa, jotta kouluihin saataisiin ajantasaista tietoa sosioemotionaalisen oppimisen hyödyistä. Sosioemotionaalisen oppimisen avulla pyritään takaamaan yksilön kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Sosioemotionaalista oppimista kuvataan prosessiksi, joka kestää aina varhaiskasvatuksesta pitkälle nuoruuteen ja aikuisuuteen. Prosessin aikana yksilö oppii itsestään ja muista, oppii havaitsemaan, tunnistamaan ja sanoittamaan sekä hallitsemaan erilaisia tunteita, saavuttaa terveän itsetunnon ja minäkäsityksen, kehittää empatiakykyään sekä oppii asettamaan itselleen ja ryhmässä tavoitteita ja ymmärtää, mitä niiden saavuttaminen vaatii. Ihmissuhteiden rakentaminen ja ylläpito sekä ihmisten välinen vuorovaikutus ovat tärkeä osa sosioemotionaalisia taitoja. Sosioemotionaalisen oppimisen avulla pyritään luomaan turvallinen yhteisö, jossa on mahdollista kasvaa ja kehittyä täysin omana itsenään taustoistaan huolimatta. Oppimisympäristö pyritään muovaamaan jokaista yksilöä palvelevaksi, turvalliseksi, ymmärtäväksi ja tukevaksi, ja jossa yhteisön päämäärät muokataan yhdessä. Opetussuunnitelma ja arviointi pyritään tekemään tasa-arvoiseksi ja yksilöä kunnioittavaksi. (CASEL, 2021.)

Sosioemotionaalisen oppimisen hyötyjä on tutkittu usean vuoden ajan. CASEL:n vuonna 2018 tehdyssä kyselyssä saatiin hämmästyttäviä tuloksia: 96 % kasvatusalalla työskentelevistä virkamiehistä, 93 % opettajista ja 81 % vanhemmista olivat sitä mieltä, että sosioemotionaaliset taidot ovat yhtä tärkeitä oppia kuin akateemiset taidot. Kyselyyn osallistui 1140 vastaajaa. Sosioemotionaalinen oppiminen edistää oppilaan sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja, parantaa asenteita, arvoja ja motivaatiota sekä koulusuoriutumista. Luokan ja koulun ilmapiiriin on myös havaittu paranevan sosioemotionaalisen oppimisen myötä. Sosioemotionaalisella oppimisella on havaittu olevan vaikutusta vähentää niin oppilaiden syrjäytymistä, ahdistuneisuutta, käytösongelmia kuin myös päihteiden käyttöä (Durlak, Weissberg & Dymnicki, 2011).

Sosioemotionaalinen oppiminen hyödyttää myös opettajia. Opettajat, joilla on hyvät sosioemotionaaliset taidot pystyvät työskentelemään todennäköisesti kauemmin kuin opettajat, joilla on heikot sosioemotionaaliset taidot. Tämä johtuu siitä, että opettajan sosioemotionaaliset taidot mahdollistavat ja tukevat tehokkaammin vuorovaikutusta haastavienkin oppilaiden kanssa (Jennings & Greenberg, 2009). Pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että päiväkodissa käytetyllä sosioemotionaalisella oppimisella on hyötyjä pitkälle aikuisuuteen. Tutkimuksessa löydettiin merkittäviä yhteyksiä sosioemotionaalisten taitojen ja nuorten aikuisten koulutuksen, työllisyyden, rikollisuuden ja päihteiden käytön sekä mielenterveyden välillä (Jones, Greenberg & Crowley, 2015). Vuonna 2011 tehdyn maailmanlaajuisen meta-analyysin mukaan sosioemotionaalisella oppimisella on havaittu olevan hyötyä sosioemotionaalisten taitojen oppimisessa, itsensä ja toisten kunnioituksessa sekä koulumenestyksessä ja yleisen käytöksen paranemisessa (CASEL, 2011). Meta-analyysi on tutkimusmenetelmä, jossa yhdistellään jo tehtyjen tutkimusten aineistoja ja johdetaan uusia, laajempia tutkimustuloksia. Sosioemotionaalisella oppimisella on havaittu olevan myös pitkäaikaisia vaikutuksia yksilön elämään, eivätkä havaitut hyödyt ole riippuvaisia sosioekonomisesta asemasta, koulun sijainnista eikä rodusta (CASEL, 2017).

5.2 Sosiaaliset taidot osana tunnetaitoja ja kasvatusta

Sosiaaliset taidot ovat tärkeä osa kasvatusta, mutta niiden opettaminen käy jatkuvasti haastavammaksi ihmisten välisen vuorovaikutuksen muuttuessa muun muassa digitalisaation myötä. Sosiaaliset taidot ovat niitä työkaluja, joiden avulla yksilöt voivat kommunikoida keskenään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Juusola (2010, 8) toteaa, että ”sosiaaliset taidot voivat kehittyä ainoastaan riittävän turvallisessa vuorovaikutuksessa”. Lapsella on luonnollisesti monia ympäristöjä, joissa hän on päivän aikana vuorovaikutuksessa sekä ikäistensä että aikuisten

kanssa. Nämä ympäristöt rakentavat lapsen vuorovaikutus- ja tunnetaitoja, minäkuva ja itsetuntoa. Japanilaisessa varhaiskasvatuksessa painotetaan lasten ryhmäkäyttäytymiseen ja toisten huomioonottamiseen. Ryhmässä oppimisen ja ryhmädynamiikan ymmärtämisellä on todettu olevan positiivisia vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen käyttäytymiseen ja kehittymiseen. Varhaiskasvatuksen mallilla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia peruskouluun siirtymisessä. Lasten on todettu leikin ja rutiinien kautta saavuttavan positiivisen suhtautumisen oppimiseen, joka edesauttaa itsetunnon ja minäpystyvyyden vahvistumista sekä oppimismotivaatiota peruskoulussa. (Whitburn, 2003.)

Juusola toteaa (2010, 14), että ”kunnioitus on sosiaalisen kasvatuksen perusta. Kun lapsi vastaa aikuisen kunnioittavan asenteen, hän kuuntelee.” Opettajalla on vastuu muodostaa luokkaansa ilmapiiri, jossa jokaisen lapsen on turvallista olla, oppia, olla vuorovaikutuksissa, kasvaa ja kehittyä itselleen parhaalla ja kehittävimällä tavalla. Jones ja Kahn (2017) toteavat artikkelissaan erinäisissä tutkimuksissa tulleen ilmi lapsen oppivan koulussa useampia sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja, jotka hyödyttävät sekä oppilaita että opettajaa. Koulujärjestelmää tulisi muokata niin, että koulun kulttuuri, arvot ja normit sekä yleinen ilmapiiri tukevat sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä (Jones & Kahn, 2017, 5–6). Perusopetussuunnitelman perusteissa todetaan jokaisen oppilaan olevan ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea ja kokemusta siitä, että kouluyhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään (Opetussuunnitelma, 2016, 12). Juusola (2010,15) tuo ilmi, että ”tutkimusten mukaan murrosiän myrskyissä pärjäävät parhaiten ne nuoret, jotka ovat saaneet vanhemmiltaan johdonmukaista ohjaavaa kasvatusta ja joilla on hyvä yhteys sekä vanhempiinsa että omiin tunteisiinsa”.

Juusolan (2010, 15) mukaan ”kunnioittava kasvatustyyli tukee lasten itsetuntoa ja psyykkistä hyvinvointia, samalla se edistää myös koulunkäyntiä ja sosiaalisten taitojen kehittymistä”. Juusola puhuu vanhemmista, mutta samat asiat pätevät koulumaailmassa. Ibrahim & El Zaatarin (2020) mukaan lapsi kiinnittyy kouluun ja kouluyhteisöön, kun hänet hyväksytään yhteisön jäseneksi, häntä kunnioitetaan ja tuetaan.

5.3 Kasvattajan rooli

Lapsen heijastaessa käytöksessään aikuisen mallia, täytyy tunnetaidoissakin opettajan ensin seistä peilin edessä. Curcin, Lancianon ja Soletin (2014) mukaan opettajan emotionaalisilla taidoilla on positiivinen yhteys lapsen minäpystyvyyteen, itsetunnon vahvistamiseen ja koulunesteytykseen. Opettajan tulee tarkkailla, tiedostaa ja oppia omista tunteistaan ja niiden ilmenemisestä. Vasta kun tuntee itsensä, voi systemaattisesti ja ammattitaidolla lähteä tukemaan lasta hänen tunnetaitojensa ja sosiaalisten taitojen saralla.

Opettajan työn ollessa kokonaisvaltaista, tutkimuksissa on huomattu opettajan oman sosioemotionaalisen kyvykkyyden ja hyvinvoinnin vaikuttavan oppilaisiin. Positiivisen ja välittävän oppimisympäristön sekä opettajan ja oppilaiden välisen suhteen on todettu vaikuttavan edistävasti lasten tunnetaitojen ja sosioemotionaalisten taitojen oppimiseen. Opettajan heikot sosioemotionaaliset taidot vaikuttavat osaltaan negatiivisesti lapsen kykyyn omaksua näitä taitoja ja tämä vaikuttaa myös lapsen akateemiseen suoriutumiseen. Opettajan työn ollessa tutkitusti yksi stressaavimmista ammanteista, opettajan kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tulisi panostaa. Tällä on suorat vaikutukset oppilaiden koulusuoriutumiseen ja henkiseen hyvinvointiin. (Schonert-Reichl, 2017.) Amerikassa tehdyssä tutkimuksessa huomattiin, ettei valmistuvilta opettajilta vaadittu taitoja havaita ja tunnistaa omia tunteita sekä hallita ja osoittaa niitä, nimetä omia vahvuuksia ja heikkouksia, hallita stressiä eikä tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavia keinoja (Schonert-Reichl, Kitil & Hanson-Peterson, 2017, 7–8).

Opettajan työkaluja ovat ymmärrys lapsen tunnekehityksestä, erilaisten menetelmien käyttö tunnetaitojen harjoittelussa ja ryhmäohjaus. Tärkein oivallus aikuiselle saattaa kuitenkin olla se, että lasta tulee pitää tasavertaisena ja jatkuvasti kehittyvänä yksilönä. (Kerola, ym., 2007) Opettajan tulee olla koulussa lapselle turvallinen aikuinen. Juusola (2010) mainitsee käsitteen autoritatiivinen kasvatus. Autoritatiivinen kasvatus kunnioittaa lasta ja hänen mielipiteitään sekä näkemyksiään ja keskustelemalla ohjaa lasta (Juusola, 2010, 15). Opetussuunnitelmassa painotetaan oppilaan merkitystä oman oppimisensa mahdollistajana. Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäsenenä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua (Opetussuunnitelma, 2016, 18).

Lapselle koulu ja luokka toimivat hänen elämänsä pitkäaikaisena yhteisönä. Jalovaara (2005) määrittelee yhteisön ihmisjoukkona, joka toimii vuorovaikutussuhteessa. Hänen mukaansa yhteenkuuluvuuden tunteet ja yhteisön kaikkien jäsenten huomioiminen vahvistavat yhteisöä (Jalovaara, 2005, 11). Koulu- ja luokkayhteisö voidaan nähdä lasten, lasten vanhempien, opettajien ja muiden kasvatustavustuullisten henkilöiden yhteisvastuullisena kasvatuksellisena toimintana. Toiminnan tarkoitus on antaa lapselle mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Nykyisen opetussuunnitelman mukaan lapsi tulee tuoda yhdeksi toimijaksi kouluyhteisössä. Häntä tulee kuulla, ottaa huomioon, tukea, kannustaa ja ohjata (Opetussuunnitelma, 2016). The Economics Intelligence Unit:n (2019) tutkimukseen vastanneista 75 % kokivat, että kokemus yhteisöön kuulumisesta vaikuttaa koulusuoriutumista edistävasti. Samaan tutkimukseen 93 % vastanneista uskoivat heidän luokassaan käytettävän sosioemotionaalista oppimistyyliä. Tämä tutkimus on toteutettu ulkomailla.

Kuten aiemmin on mainittu, koulun tehtävä ei ole enää pelkästään tähdätä hyviin numeroihin ja tuloksiin, vaan tärkeänä nähdään työelämätaidot, jotka käsittävät muun muassa tunne- ja sosiaaliset taidot. Jokainen opettaja kykenee opettamaan ainesisällöt oppilailleen. Tunnekasvatus ja sosiaaliset taidot ovatkin sellainen osa-alue, johon tulee tietoisesti kiinnittää huomiota. Nämä osa-alueet voivat olla monelle opettajalle henkilökohtaisesti haastavia, aikuisilla on aivan samoja haasteita tunnetaidoissa kuin lapsillakin. Jalovaara (2005) mainitsee eri pedagogioiden hyödyistä ja niiden positiivisista vaikutuksista etenkin lapsen hyvinvoinnille. Sovellettavia pedagogioita on useampia, mutta Paulo Freiren dialogipedagogiikka perustelee tunne- ja sosiaalisten taitojen kehittymistä näin: Opetuksella pyritään tukemaan itseluottamusta kehittäviä taitoja, tietoja ja asenteita. Ihminen ymmärtää merkityksensä yhteiskunnan jäsenenä (Jalovaara, 2005, 61–62). Jalovaara (2005, 62) kuvaa Freiren persoonallisuuden kehittämisen tavoitteita näin: ”persoonallisuuden kehittämiseksi hän asetti seuraavia tavoitteita: myönteinen minäkuva, terve itseluottamus, myönteinen ryhmäidentiteetti, toisten kunnioittaminen, luotettavuus ja rehellisyys, suvaitsevaisuuden vahvistaminen, kyky sietää ristiriitoja, yhteistyöhön kykenevä, ihmisarvon kunnioittaminen, avoimuus, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta toteuttava, vastuuntuntoinen ja luotettava, kommunikaatioon halukas ja siihen kykenevä sekä sovitteluun pyrkivä”. Nämä kaikki taidot ovat sellaisia, joita voidaan tukea tunne- ja sosiaalisia taitoja opettamalla.

Opetuksen ja kasvatuksen lähtökohtana tulee ensisijaisesti pyrkiä sijoittamaan lapsi aktiiviseksi toimijaksi. Opettajalähtöisyydestä on siirrytty jo lapsilähtöiseen kasvatukseen, mikä tukee lap-

sen toimijuutta. Jalovaaran (2005, 68–69) mukaan ”kasvatuksen keinot tukevat lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä”. Jalovaaran (2005) mukaan kokemuksellinen, tutkiva ja toiminnallinen oppiminen tukevat lapsen kehittymistä ja hänen sosiaaliset taitonsa kasvavat. Hänen mukaansa lapselle on tärkeää opettaa vastuuntuntoa, ryhmätyötaitoja, ihmissuhteissa toimimista sekä tunneilmaisua (Jalovaara, 2005, 69). Jalovaara (2005) toteaaakin, kasvatuksen merkittävimpanä haasteena olevan tiedon rinnalle tuotava elämäntaitojen oppiminen ja hän mainitsee, että ”tunnetaidoilla on merkitystä kouluviihtyvyyden parantamiseen, kouluhäiriöiden ja -kiusaamisen vähenemiseen sekä opiskelumotivaation lisääntymiseen” (s.69).

5.4 Oppilaantuntemus

Vesterisen (2011) haastattelemat opettajat nostivat puheissaan esille oppilaantuntemuksen tärkeyden. Oppilaisiin tutustumiseen tulee käyttää paljon aikaa kouluarjessa. Tämä on kuitenkin haastavaa oppilasmäärän ollessa suuri, opettajan työn monipuolisuuden ja vaativuuden sekä ajankäytön ristitulella. Koulun arjessa tulisikin löytää aikaa, jolloin voi rauhassa keskittyä sosiaalisten suhteiden vahvistamiseen luokan kesken, sekä ryhmässä että yksittäin. Yksilöllisyyden huomioiminen ja opetuksen suunnittelun tulisi ohjautua sopimaan luokan jokaiselle oppilaalle tukien heidän kokonaisvaltaista kehitystään (Vesterinen, 2011, 34).

Vesterisen (2011) mukaan eräät tutkijat huomasivat tutkimuksessaan, että opettaja-oppilas-suhteen taso ennustaa lapsen itsetunnon määrää ja laatua. Vesterisen (2011) haastattelemat opettajatkin olivat yhtä mieltä siitä, kuinka tärkeää on muodostaa läheinen, kunnioittava ja hyväksyvä suhde jokaiseen oppilaaseen, sen vaikuttaessa positiivisesti lapsen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Haastatteluissa kävi ilmi opettajien huoli opettajan tarjoamien negatiivisten kokemusten vaikutuksesta lapsen kielteiseen itsetunnon kehittymiseen. Satunnainen tai jatkuva aliarvioiminen, vähättely ja huomiotta jättäminen vaikuttavat väistämättä lapsen itsetunnon kehittymiseen negatiivisesti, vaikkei opettaja tietoisesti tätä yrittäisikään (Vesterinen, 2011, 32). Suhdetta oppilaiden ja opettajan välillä voi vahvistaa kuuntelemalla, olemalla läsnä ja kiinnostunut oppilaan koulun ulkopuolisesta elämästä. On tärkeää antaa jokaiselle oppilaalle tunne hänen henkilökohtaisesta merkityksestään opettajalle. Jokaisella ihmisellä on tarve tulla nähdyksi ja kuulluksi.

5.5 Luokka oppimisympäristönä sekä sen tunneilmapiiri

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, joka on turvallinen ja oppilaan terveyttä edistävä (Opetussuunnitelma, 2016). Oppimisympäristöllä nähdään olevan vaikutus lapsen mielen hyvinvointiin, joka vahvistuu myönteisillä onnistumisen kokemuksilla sekä sosiaalisella kanssakäymisellä (Huilla & Isokoski, 2013, 9). Opettajan ja koulun tehtävänä on luoda oppimisympäristö, joka on lapselle turvallinen, viihtyisä ja joka tarjoaa lapselle yhteisön sekä tukee monipuolisesti oppimista. Oppimisympäristön tulisi mahdollistaa vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutilanteet. Oppimisympäristön tärkein tehtävä on luoda lapselle kokemus turvallisuuden tunteesta sekä tuesta. Turvallisessa oppimisympäristössä lapsen on lupa ja mahdollisuus ilmaista itseään, tunteitaan sekä arvojaan tuomitukseksi tulematta. Turvallisen oppimisympäristön luominen on ensiarvoisen tärkeää tunnetaitojen ja itsetunnon vahvistumisen näkökulmasta. Huilla ja Isokoski (2013, 11) toteavat, että ”socioemotionaalisten taitojen opettamisesta onkin todettu olevan apua turvallisen oppimisympäristön luomisessa”.

Kasvattajan tulisi kyetä ymmärtämään erilaisia oppimisen prosesseja ja vuorovaikutustilanteita, joilla voidaan ohjata lapsen kehitystä. Oppimisympäristön ja toimintakulttuurin tulisi muodostaa sekä oppimistapa että myös ryhmän toimintakulttuuri. Opettajan tehtävä on edesauttaa sekä oppilaiden oppimista että oppilaiden keskinäisen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ryhmädynamiikan muodostumista. Kiintymyksen on osoitettu olevan yhteydessä turvallisuudentunteen kanssa, jolloin se muodostaa yhden osa-alueen lapsen myönteisen itsetunnon kehittymiseen. Lapsen saadessa hyvän perustan oman itsetunnon kehittymiseen, edesauttaa se tunteiden ilmaisutaitoja, jotka ovat yhteydessä itsetuntoon, merkityksellisyyden kokemuksiin, ryhmään kuulumiseen, sosiaalisiin taitoihin ja muihin mielen hyvinvointia edesauttaviin asioihin (Huilla & Isokoski, 2013, 12). Opettajan työkaluja tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen opetukseen sekä itsetunnon vahvistamiseen on vuorovaikutuksen empaattisuus ja avoimuus sekä oppilaan yksilöllisyyden huomaaminen, arvostaminen ja kunnioitus.

Tärkeänä osana oppimisympäristöä ja yhteisöä on kannustaminen ja tukeminen. Kuten Huilla ja Isokoski (2013) toteavat, kehittäväälle oppimisympäristölle keskeistä olevan aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus, sekä kiireetön, myönteinen ja rohkaiseva ilmapiiri. Kasvattajan tärkeimpiä taitoja on kyky olla läsnä ja osata havainnoida luokan sisällä vallitsevaa ilmapiiriä. Lapsille ja nuorille tulee tehdä selväksi, että aikuisella on aikaa pysähtyä kuuntelemaan heitä. Helppoja tapoja tuoda kohtaamisia ja kuulluksi tulemisen tunteita on kohdata jokainen luokan

oppilas vähintään kerran päivässä. Se osoittaa, että aikuinen arvostaa sekä on tukena ja turvana. Lapsen ja nuoren kanssa kommunikoitaessa vähättelylle ei ole sijaa. Kasvattaja toimii esimerkiksi oppilailleen: kertoo omia tuntemuksiaan, havaintojaan ja asioita ääneen. Oppilaille kannattaa antaa myös tilaa vapaaseen keskusteluun, jolloin opettaja toimii vain kuuntelijana ja havainnoijana taka-alalla. Tähän tulisi jokaisessa luokkahuoneessa ja vuorovaikutustilanteessa pyrkiä.

Monissa lähteissä on tullut ilmi oppilaslähtöisyys ja oppilaan aktiivisen toimijuuden mahdollistaminen (mm. Huilla & Isokoski, 2013; Mykkänen, 2016). Hoffman, Morales Knight ja Wallach (2007) tutkivat opiskelijoiden osallisuuden vaikutuksia kouluviihtyvyyteen ja oman toimijuuden mahdollistamiseen. Tulosten mukaan opiskelijoiden osallisuus kouluyhteisössä paransi heidän minäpystyvyytensä, osallisuuden kokemusta ja itsetuntoa. Ibrahim ja El Zaatarin (2020) tutkimuksessa kävi ilmi, kuinka oppilaiden jääväminen kouluarkeensa liittyvissä päätöksissä vaikuttaa negatiivisesti oppilaiden motivaatioon ja kouluviihtyvyyteen. Tutkimuksessa olleet oppilaat kommentoivat, kuinka heitä ei oteta mukaan päätöksen tekoon ja näin kokevat jäävänsä vaille opettajan huomiota ja hyväksyntää. Tutkimuksessa nousi esiin oppimisympäristö ja opettajan vaikutus sen muodostumiseen. Oppilaat korostivat haastatteluvastauksissaan, kuinka monet heidän opettajistaan eivät viitsineet panostaa erilaisiin tehtäviin ja monenlaisiin oppimistyyliihin. Opettajien koettiin haluavan päästä työssään helpolla, eivätkä opettajat olleet koulussa oppilaiden oppimista varten. Opettajien koettiin noudattavan ylemmältä taholta tulevia määräyksiä, ilman halua panostaa motivoiviin, eri tasoisin ja mielenkiintoisiin oppimiskokemuksiin. Tämä tutkimus tehtiin Arabiemiraateissa, silti suomalaisessa koulussa voi olla oppilaille samanlaisia kokemuksia. Oppimisympäristön ja ryhmän ilmapiirin muodostumiseen ja lasten välisten suhteiden luomiseen tulisi käyttää riittävästi ja pitkäjänteisesti aikaa, jotta tämän työn hyödyt näkyvät myöhemmin ryhmän toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Opettajan tehtävä on huomioida lapsen osallisuus tässä kaikessa. Lasten kanssa tulee muodostaa yhdessä säännöt ja toimintakulttuuri, jotka edistävät jokaisen lapsen yksilöllistä kehitystä ja yleistä hyvinvointia, yhteisöön kuulumista sekä vastuuntuntoa. Luokka toimii sosiaalisena yhteisönä, jossa vallitsee kunnioituksen ja välittämisen ilmapiiri, joka osaltaan antaa hyvät mahdollisuudet tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle sekä vahvistumiselle (Huilla & Isokoski, 2013, 10).

Jääskisen ja Pelliccionin mukaan tunteemme luovat ympärillemme tunneilmaston, johon vaikuttaa jokainen paikallaolija. (2017, 25) Kuo ja Yang (2019) saivat tutkimuksessaan tuloksia siitä, kuinka itsetunnon ja kouluviihtyvyyden heikkous vaikuttavat epäsuorasti negatiivisesti

oppilaan sosiaalisiin suhteisiin ja koulumenestykseen. Luokkahuoneen tunneilmastoon ja yleiseen ilmapiiriin vaikuttavat oppilaat ja aikuiset. Tähän ilmapiiriin on mahdollista vaikuttaa ja tulee muistaa, että aikuisen vastuu on aina lapsen vastuuta suurempi. Opettajan vastuulla on hallita ja sanoittaa erilaisia tilanteita ja luoda käsillä olevin keinoin lapselle turvallinen ilmapiiri kasvaa ja kehittyä täysin omana itsenään. Mykkäsen (2016, 60) väitöstutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että oppilaiden ja opettajan välillä vallitseva hyvä suhde, vaikuttaa positiivisesti oppimistuloksiin, jotka osaltaan kehittävät lapsen kehityksen muita osa-alueita. Samaisessa väitöstutkimuksessa nostettiin esiin sanallisen palautteen annon merkitys ja luokassa vallitsevan turvallisuuden tunteen tärkeys (Mykkänen, 2016, 60). Suuri osa ihmisten välisestä kommunikatiosta on sanatonta. Tunnetaidot ovat tärkeitä, koska ilmeet, eleet ja kehonkieli kertovat enemmän kuin sanat, ne luovat lähtökohdat yleiselle tunneilmapiirille.

7 Pohdinta

Kandidaatin tutkielmassani pyrin nostamaan esille tunnekasvatuksen tärkeyttä. Kasvatusalan henkilöstö ja etenkin peruskoulun opettajat voivat kokea tunnetaitojen opetuksen työläänä ja jopa turhana. Tutkielmaani työstäessäni tunne tunnetaitojen tärkeydestä korostui. Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 34) mukaan ”tunnetaidot ovat sitä, miten kohtaamme itsessämme ja ympärillämme tapahtuvia asioita”. Tunnetaidot ovat ihmisen kyky eritellä, havainnoida ja käsitellä erilaisia tunteita, joita havaitsee ja kokee. Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 35) mukaan ”tunnetaidot tukevat meitä ihmiseksi kasvussa, itsetunnon kehittymisessä ja ihmissuhteissa”. Hyvien tunnetaitojen avulla ihminen oppii pärjäämään elämässä.

Tunnetaidot on tuotu osaksi opetussuunnitelmaa hyvästä syystä, eikä vähiten siksi, että koulun kasvatustehtäväksi todetaan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Opettajille tulisi antaa paremmat työkalut lähteä toteuttamaan tunnekasvatusta. Kirjallisuuskatsauksen myötä itselleni kävi selväksi, että tunnetaidot ovat osa jokaista koulussa koettua hetkeä. Koulun aikuisilla on vastuu toimia esimerkkinä erilaisissa arjen tilanteissa, joissa tunnetaidot tulevat näkyväksi. Tunteiden kokemiseen ja ilmaisuun annetaan mahdollisuus ja turvallinen ympäristö. Tämä edesauttaa lapsen kykyä oppia tuntemaan, näyttämään sekä hallitsemaan omia tunteitaan. Tunnekasvatuksen toteuttamisen menetelmät ovat opettajasta riippuvia. Toiselle toimivaksi huomattu tapa ei toimi toisella opettajalla. Tunnekasvatusta voi ja tulee harjoittaa yksittäisillä oppitunneilla, mutta suurempi merkitys on hetkessä tapahtuvilla kohtaamisilla ja niihin liittyvien tunteiden tunnistamisella ja havainnoinnilla. Arkiset eripurat, rauhoittumiset, keskittymiset, huomioinnit, kehut ja muut ihmisten väliset kohtaamiset kehittävät lasten tunnetaitojen osaamista.

6.1 Luotettavuus

Tutkielman luotettavuutta pohtiessani päädyin tulokseen, että kirjallisuuskatsaukseen käyttämäni tutkimukset tunnetaidoista ja sosioemotionaalisesta oppimisesta olivat suurilta osin ulkomaisia, kun taas suomalaiselta tutkimuskentältä löytyy tutkimusta enemmän aiheesta itsetunto. Havaitsin tutkimuksen painottuvan suomalaisessa tutkimuksessa myös suurilta osin varhaiskasvatukseen. Olisi aiheellista nostaa suomalaiseen kasvatustieteen tutkimukseen sosioemotionaalinen näkökulma ja korostaa tämän tärkeyttä suomalaisessa koulukulttuurissa, sen ollessa noussemassa vallitsevaan kasvatussuuntaukseen muissa maissa, muun muassa Amerikassa ja Aasiassa. Valitsemani aiheen ollessa vallitseva osa koulukulttuuria ulkomailla, koin tarpeelliseksi

nostaa aiheesta esille ulkomaista näkökulmaa. Vaikka suomalainen koulujärjestelmä eroaa muiden maiden järjestelmistä, koen tutkielmani aiheen olevan universaali, jolloin on hyväksyttävää ja toivottavaakin nostaa ulkomaisia lähteitä ja tutkimuksia osaksi tutkielmaani. Kotimainen kirjallisuus tunnetaidoista on myös itseään toistavaa ja jokaisessa kirjassa annetaan samat vinkit tunnekasvatukseen toteuttamiseen kasvatusalalla. Koin siis tarpeettomaksi toistaa monien kotimaisten lähteiden sisältöjä ja pyrin löytämään mielenkiintoisia tutkimuksia aiheen tiimoilta.

6.2 Tutkimuksen tulevaisuus

Oma kiinnostus tutkielman aiheeseen syntyi vallitsevan yhteiskunnan mielen hyvinvoinnin tilasta ja opettajankoulutuksessa annettavan opintotarjonnan myötä. Opettajalta vaaditaan kentällä monenlaisia taitoja, mutta niihin kaikkiin ei anneta oppeja. Tunnekasvatus ja mielen hyvinvointi lapsen kasvussa ja kehityksessä on tästä hyvä esimerkki. Kursseilla saatetaan mainita tunnetaitojen merkityksellisyydestä ja annetaan erilaisiin tehtäväpaketteihin linkkejä, muttei anneta informaatiota asian tärkeydestä ja opastusta varsinaisesta toteutuksesta. Tarkemmin asiaan syvennyttyäni tein havainnon, että sosioemotionaalisten taitojen opettaminen opettajille ja muille kasvattajille on lapsen kengissä myös muualla maailmassa. Oli mielenkiintoista huomata, että CASEL:n kanssa yhteistyössä tehdyssä tutkimuksessa huomattiin, kuinka opettajat tarvitsevat jo opettajankoulutuksessa yliopistossa koulutusta ja opastusta sosioemotionaalisen oppimisen hyödyntämisestä (Schonert-Reichl, Kitil & Hanson-Peterson, 2017). CASEL-tutkimukset myös antoivat tietoja ja konkreettisia prosenttilukuja siitä, kuinka tärkeinä päättäjät, opettajat ja vanhemmat sosioemotionaalisia taitoja pitävät ja kuinka ne vaikuttavat pitkälle lapsen tulevaisuuteen, ehkäisten myös muun muassa koulukiusaamista ja syrjäytymistä. En löytänyt tietoa, onko Suomi ollut edustettuna missään CASEL:n tutkimuksessa.

CASEL:n oheen perustettiin 2011 The Collaborating Districts Initiative (CDI), jonka tarkoituksena on auttaa amerikkalaisia kouluja muuttamaan toimintatapojaan sosioemotionaalista oppimista tukeviksi instituutioiksi. Suomessa mitään vastaavaa ei vielä ole. Tällaiselle järjestelmällisesti kouluarkeen sosioemotionaalisia oppeja tuovaa järjestelmää tarvittaisiin, jotta kasvattajilla olisi paremmat lähtökohdat ja velvollisuus toteuttaa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista ammattimaisesti.

Maailmanlaajuisten, tutkimuksista saatujen tulosten pohjalta, uskallan väittää, että suomalaisen koulujärjestelmän kannattaisi tutustua syvemmin sosioemotionaaliseen oppimiseen saatuihin tutkimustuloksiin, sen hyötyihin ja toteutukseen. Suomalaista tutkimusta ja käytännön toimia

aiheen parissa tarvittaisiin kipeästi, jotta suomalainen koulu pystyy tarjoamaan tarvittavan opin myös tulevaisuudessa. Opettajankoulutuksessa ja suomalaisessa koulujärjestelmässä korostetaan varjoissa edelleen koulutuksen akateemista tärkeyttä, vaikka kokonaisvaltainen ihmisenä kasvu on mielestäni noussut yleisessä keskustelussa suurempaan rooliin, toteutuksen edelleen uupuessa. Aiempaa tutkimusta kartoittaessani huomasin, että ulkomaisia lähteitä sosioemotionaaliseen oppimisesta ja tunteiden merkityksestä oppimisessa oli huomattavan paljon helpompi löytää kuin suomalaisia. Suomalaisen kasvatustutkimuskentälle olisi mielestäni tärkeää nostaa erilaisia näkökulmia henkisen hyvinvoinnin, tunnekasvatuksen ja sosioemotionaalisen oppimisen kentältä. Suomalaiseen tutkimuskenttään olisi mielestäni tärkeää nostaa esille varhaiskasvatuksen jälkeinen elämä. Kasvua ja kehitystä tapahtuu koko ihmisen elämän ajan. Peruskoulun aikana lapsi ja nuori käy monta erilaista vaihetta kasvussaan ja kehityksessään läpi, mutta näitä aiheita ei ole mielestäni riittävästi tutkittu. Peruskouluikäinen olisi tarpeellinen tutkimuskohde itsetunnon ja tunnetaitojen kehittymisen näkökulmasta. Tutkimukset näistä aiheista palvelisivat suurta joukkoa kasvatustutkijoita aina varhaiskasvatuksesta akateemisella uralla oleviin tutkijoihin.

Tutkielmaa työstäessäni tunnetaitojen asemaan opetussuunnitelmassa on laitettu kansalaisaloite vireille. Kansalaisaloite koskee tunne- ja vuorovaikutustaitojen tuomista oppiaineeksi perusopetuslakiin. Kansalaisaloite on jätetty kansalaisten allekirjoitettavaksi 12.04.2021. Tunnetaitojen tuominen oppiaineeksi olisi mielestäni toivottava ja tarpeellinen muutos suomalaisessa koulujärjestelmässä. Tämä edesauttaisi lapsen kokonaisvaltaisen kasvun systemaattista tukemista ja velvoittaisi opettajia opettamaan tunnetaitoja. Tämä muutos toisi tunnetaidot lähtökohteisesti jo opettajankoulutukseen sekä jo työskentelevien opettajien kouluttautumiseen. Toivon, että aloite saa riittävästi allekirjoituksia ja etenee eduskuntaan ja perusopetuslakiin asti. Tämä kansalaisaloite antoi viimeisen sysäyksen sille, että haluan tulevassa Pro gradu -tutkielmassani ehdottomasti jatkaa aiheen parissa työskentelyä.

Lähteet

- Bridgeland, J., Bruce, M. & Hariharan, A. (2016). *The Missing Piece, A Report for CASEL. A National Teacher Survey on How Social and Emotional Learning Can Empower Children and Transform Schools.*
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E., & Huovinen, M. (2008). *Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa.* WSOY.
- Curci, A., Lanciano, T., & Soleti, E. (2014). Emotions in the classroom: the role of teachers' emotional intelligence ability in predicting students' achievement. *The American Journal of Psychology*, 127(4), 431-445. <http://pc124152.oulu.fi:8080/login?url=>
- Denham, S. A., & Brown, C. (2010). “Plays Nice With Others”: Social–Emotional Learning and Academic Success. *Null*, 21(5), 652-680. <https://10.1080/10409289.2010.497450>
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D. & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students’ social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1):405–432.
- Goodenow, C. (1993). Classroom Belonging among Early Adolescent Students: Relationships to Motivation and Achievement. *The Journal of Early Adolescence*, 13(1), 21-43. <https://10.1177/0272431693013001002>
- Hoffman, A. J., Morales Knight, L. F., & Wallach, J. (2007). Gardening Activities, Education, and Self-Esteem: Learning outside the Classroom. *Urban Education*, 42(5), 403-411. <https://http://dx.doi.org/10.1177/0042085907304909>
- Ibrahim, A., & El Zataari, W. (2020). The teacher–student relationship and adolescents’ sense of school belonging. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 382-395. <https://10.1080/02673843.2019.1660998>
- Isokorpi, T. (2003). *Tunneälytaitojen ja yhteisöllisyyden oppiminen reflektoinnin ja ryhmäprosessin avulla* <https://eepos.finna.fi/Record/eepos.277774>
- Jääskinen, A., & Pelliccioni, S. (2017). *Mitä sä rageet? : lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen.* Lasten Keskus.
- Jalovaara, E. (2005). *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa.* Pilot-kustannus.
- Jennings, P.A. & Greenberg, M.T. (2009). *The prosocial classroom: Teacher social and emotional competence in relation to student and classroom outcomes.* American Educational Research Association.

- Jones, D.E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015) Early social-emotional functioning and public health: The relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health* 105 (11), 2283-2290.
- Jones, S. M. & Kahn, M. (2017). *The Evidence Base for How We Learn: Supporting Students' Social, Emotional, and Academic Development*. National Commission on Social, Emotional, and Academic Development The Aspen Institute.
- Juusola, M. (2017). *Vahvaksi rakastetut lapset* (Uudistettu painos ed.). Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Keltikangas-Järvinen, L. (1994). *Hyvä itsetunto* (20. p. ed.). WSOY.
- Kuo, F. W., & Yang, S. C. (2019). In-group comparison is painful but meaningful: The moderator of classroom ethnic composition and the mediators of self-esteem and school belonging for upward comparisons. *The Journal of Social Psychology*, 159(5), 531-545. <https://10.1080/00224545.2018.1515721>
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. (2007). *Tunteesta tunteeseen - ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin — harjoituskirja*. Opetushallitus.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä : opiskelijalaitos* (2. laitos, 3. uud. p. ed.). International Methelp.
- Mykkänen, A. (2016). *Young children's success in learning situations : actions, views and appraisals in learning contexts*.
- Nichols, J. D., & Utesch, W. E. (1998). An alternative learning program: Effects on student motivation and self-esteem. *The Journal of Educational Research*, 91(5), 272. <https://search.proquest.com/docview/204195207?accountid=13031>
- Opetushallitus (2016). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014(4. p.). Määräykset ja ohjeet 2014:96. Haettu 01.10.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628.
- Pitkänen, H., & Ryttilähti, J. (2007). *Arvioinnin merkitys oppilaan itsetuntoon ja motivaatioon* <https://oula.finna.fi/Record/oy.999738153906252>
- Schonert-Reichl, K. (2017). Social and Emotional Learning and Teachers. *The Future of Children*, 27(1), 137-155. Retrieved April 19, 2021, from <http://www.jstor.org/stable/44219025>
- Schonert-Reichl, K. A., Kitil, M. J., & Hanson-Peterson, J. (2017). To reach the students, teach the teachers: A national scan of teacher preparation and social and emotional learning. A

report prepared for the Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). Vancouver, B.C.: University of British Columbia.

The Economist Intelligence Unit (2019). *Emotion and Cognition In The Age Of AI: A well-being agenda for 21st century skills*.

Whitburn, J. (2003). Learning To Live Together: The Japanese Model of Early Years Education. *International Journal of Early Years Education*, 11(2), 155-175.
<http://pc124152.oulu.fi:8080/login?url=>

